

Ronde 2

Jona Hebbrecht (a, d), Lieve Van Severen (a), Fien De Smedt (b), Hilde Van Keer (b) & Iris Vansteelandt (b, c, d)

(a) Odisee Hogeschool

(b) Universiteit Gent

(c) AP Hogeschool

(d) Iedereen Leest

Contact: Jona.hebbrecht@odisee.be

Lieve.vanseveren@odisee.be

Van leesscan tot leesplan: lezers maak je samen

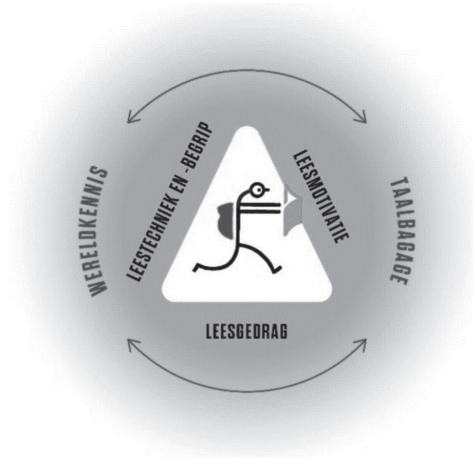
1. Inleiding

Vlaamse en Nederlandse leerlingen lezen steeds minder goed en minder graag (Denies e.a. 2023). Veel scholen willen hun leesonderwijs versterken, maar hoe begin je daaraan? Om aan die vraag tegemoet te komen, ontwikkelden onderzoekers van Odisee hogeschool, in samenwerking met experts van AP hogeschool, Universiteit Gent, Iedereen Leest en de Taalunie een digitale leesscan. Via de website www.leesscan.be kun je, aan de hand van enkele stellingen, het leesonderwijs op jouw school in kaart brengen. De schoolspecifieke resultaten vormen een aanzet om als schoolteam aan de slag te gaan met een leesplan.

In deze tekst beschrijven we de ervaringen van scholen met de leesscan en delen we succesrecepten en uitdagingen van scholen om tot een leesplan én tot krachtig(er) leesonderwijs te komen.

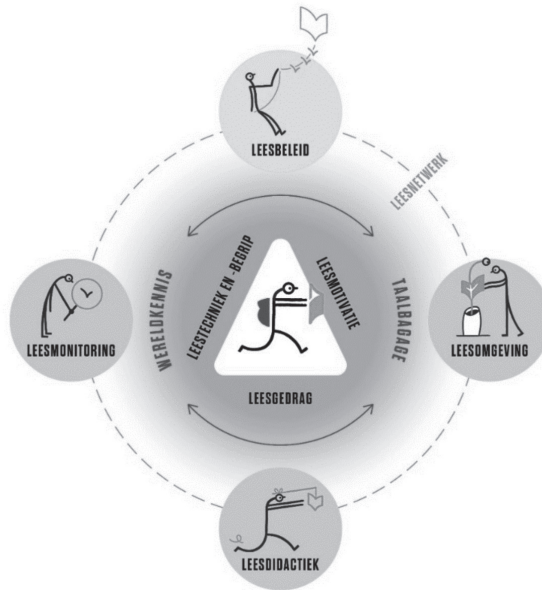
2. Pijlers van de leesscan

Wat maakt lezen nu zo uitdagend? In onderstaande ‘leesdriehoek’ zie je dat lezen het resultaat is van een wisselwerking tussen ‘(voorbereidend en voortgezet) technisch lezen’, ‘begrijpend lezen’, ‘leesmotivatie’ en ‘leesgedrag’.

Afbeelding 1 – De leesdriehoek (Hebbrecht & Vansteelandt 2023).

Leerlingen die beter lezen, lezen liever en vaker. Leerlingen die gemotiveerd zijn om te lezen, lezen vaker, en worden daardoor ook steeds beter in lezen. Er is dus sprake van een ‘positieve leesspiraal’ (Mol 2022; Mol & Bus 2011). Daarnaast wordt het leesproces beïnvloed door de kennis van de wereld en de talige bagage van leerlingen (Smith e.a. 2021; Verhoeven & Perfetti 2008). Lezers met veel taal- en wereldkennis en een grote woordenschat kunnen een tekst vaak makkelijker betekenis geven. Omgekeerd is het zo dat wie graag en veel leest, zijn lees- en taalvaardigheid én kennis van de wereld steeds vergroot.

Afbeelding 2 – Pijlers van krachtig leesonderwijs (Hebbrecht & Vansteelandt 2023).

Net zoals lezen, is ook leesonderwijs een complex samenspel, waarbij verschillende pijlers op elkaar inwerken, zoals je ziet in de buitencirkel van bovenstaande afbeelding. Krachtig leesonderwijs vloeit voort uit een gedragen leesbeleid, waarbij je als schoolteam doelgericht inzet op een motiverende leesomgeving, een effectieve leesdidactiek en gerichte leesmonitoring (Hebbrecht & Vansteelandt 2023). Idealiter laat je je hierbij ondersteunen door een breed leesnetwerk. Met behulp van de leesscan krijg je zicht op de sterktes en de uitdagingen voor elk van die pijlers.

3. Methodologie

De voorbije drie jaar (2021-2023) hebben iets meer dan 1.000 scholen de leesscan ingevuld. De resultaten van meer dan 200 scholen werden grondig geanalyseerd (Hebbrecht e.a. 2022) en de leesscan werd gevalideerd. Resultaten tonen aan dat basisscholen zichzelf het laagst inschatten voor de pijlers ‘leesplan’ (gemiddelde score: 2,74/5) en ‘leesbevorderende didactiek’ (gemiddelde score: 2,57/5). Voor ‘leesmonitoring’ (gemiddelde score: 3,21/5), ‘leesdidactiek’ (gemiddelde score: 3,41/5) en ‘leesomgeving’ (gemiddelde score: 3,55/5) schatten basisscholen zichzelf hoger in, maar ook daar liggen nog groeikansen. Om nog meer in de diepte na te gaan hoe de leesscan basisscholen op weg helpt bij het uittekenen van een leesbeleid, werden, aanvullend bij de kwantitatieve dataverzameling en analyse, ook kwalitatieve gegevens verzameld, in de vorm van diepte-interviews bij tien scholen met uiteenlopende scores op de leesscan. In wat volgt, gaan we dieper in op enkele resultaten van de diepte-interviews.

4. Hoe gaan scholen aan de slag met de leesscan?

Veel schoolteams stellen een leesteam samen om de leesscan in te vullen. Toch vinden ze het belangrijk om het hele schoolteam bij de leesscan te betrekken. Dat gebeurt bijvoorbeeld door de resultaten te delen tijdens een personeelsvergadering of door tijd te nemen om de pijlers van krachtig leesonderwijs aan het hele team toe te lichten. Wat scholen vooral belangrijk vinden, is om als team tot een ‘gedeelde taal’ te komen. Zo kun je de (resultaten voor de) leesscan inleiden door samen artikels te lezen, een filmpje te bekijken of enkele stellingen te bespreken. Alle scholen geven aan dat de leesscan zorgt voor inhoudelijke discussie en overleg over (het belang van) lezen en leesonderwijs. Scholen ervaren het als een interessante oefening om kritisch naar zichzelf te kijken. De schoolspecifieke resultaten zijn vaak confronterend, maar vooral ook bevestigend. Bovendien biedt de leesscan kapstokken aan om tot doelgerichte actie te komen.

5. Helpt de leesscan scholen op weg naar een leesplan?

Schoolteams geven aan dat de leesscan hen stimuleert om werk te maken van een leesplan en bewust na te denken over doelen en acties. Ze willen “verder gaan dan een leuke boekenhoek”. Ze ervaren de nood aan een doorgaande lijn in het (lees)onderwijs op school en een leesplan dat zorgt voor samenhang over leerjaren heen. Zo’n leesplan zorgt ook voor samenhang tussen ‘visie’, ‘doelen’ en ‘acties’. Het is voor de scholen essentieel dat een leesplan leidt tot doelgerichte acties die zijn afgestemd op zowel de kleuters als de leerlingen van de hogere graden. Bovendien moet een leesplan schoolspecifiek en dynamisch zijn, met acties op klas- én schoolniveau. Zo geven schoolteams bijvoorbeeld aan dat ze na de afname van de leesscan bewust meer individuele leestijd creëren, gericht en vaker observeren tijdens leesmomenen of zich verdiepen in vakliteratuur.

Een grote verzameling doelen en acties leidt natuurlijk tot verschillende taken en verantwoordelijkheden. Een leesteam is daarbij cruciaal. Zo is het bij verschillende scholen de taak van het leesteam om algemene lijnen te bewaken, een leesplan en prioriteiten op te stellen, taken te verdelen en acties op te volgen en te evalueren: “Is dit echt wat we nodig hebben?” Daarnaast is het belangrijk dat het leesteam de visie bewaakt, de haalbaarheid van acties op lange termijn aftoetst en die verankert in de dagelijkse werking. Zo zijn er leesteam die didactische kwaliteitskaarten ontwikkelen of structureel ruimte maken in het uurrooster. Op die manier blijft lezen ook op langere termijn hoog op de agenda staan.

Het leesteam bestaat in de meeste scholen uit een mix van directie/beleidsondersteuners en (zorg)leerkrachten van verschillende leeftijdsgroepen. In sommige scholen is er ook een ‘trekker’ of ‘leescoach’ die tijd en ruimte krijgt om het leesplan te bewaken, leesacties te coördineren of leesresultaten te analyseren. In alle interviews wordt dui-

delijk hoe belangrijk de rol van de directeur is als facilitator van het leesteam en het bredere leesproces op school.

Tot slot wijzen verschillende scholen ook op de meerwaarde van externe begeleiding en/of een professionaliseringstraject bij het opstellen van een leesplan.

6. Hoe krijg je je hele team mee op de leeskar?

Scholen geven aan dat de leesscan een interessante tool kan zijn om urgentiebesef te creëren bij het hele team. Daarnaast ontstaat urgentiebesef volgens de geïnterviewde scholen vooral vanuit eigen ervaringen in de praktijk: “Dit werkt niet meer”. Dalende leesresultaten van hun leerlingen op genormeerde toetsen en een beperkte leescultuur thuis spelen daarbij vaak een rol. Ook bevragingen bij leerlingen, leerkrachten en ouders of alarmerende berichten in de actualiteit wakkeren het urgentiebesef aan. Scholen stellen hun leesaanpak in vraag, denken bewust na over hun visie op lezen en leesonderwijs en willen effectieve acties borgen. Bovendien geven opvallend veel scholen aan dat er nood is aan transparantie en uitwisseling over klassen heen: “Wat gebeurt er op het vlak van lezen in elke klas?”; “Welke afspraken zijn er op schoolniveau?”; “Wie doet wat, wanneer, hoe en waarom?”

7. Kunnen we het tij nog keren?

Op basis van ons onderzoek stellen we vast dat schoolteams zich ervan bewust zijn dat lezen een cruciale sleutel is voor schools en maatschappelijk succes. Ze zijn zich bewust van hun voorbeeldrol en van het belang van krachtig leesonderwijs. De leesscan zorgt voor urgentiebesef, zet scholen aan tot beleidsmatig nadenken en reikt kapstokken aan om het leesonderwijs te versterken. Wil je zelf ook je leesonderwijs een boost geven, dan kun je de leesscan raadplegen via www.leesscan.be.

Referenties

- Denies, K., N. Bleukx, L. Pelgrims, J. Laga, K. Van Steertegem, J. Dockx, M. Vanbuel, H. Van Keer & K. Aesaert (2023). ‘Leesvaardigheid in het vierde leerjaar in Vlaanderen: Resultaten van PIRLS 2023 in internationaal vergelijkend perspectief’. Leuven: KU Leuven.
- Hebbrecht, J., D. De Winne, F. De Smedt & H. Van Keer (2022). “Vlaamse scholen onder de Leesscan”. In: *FONS*, 7, p. 26-29.
- Hebbrecht, J. & I. Vansteelandt (2023). *Van leerlingen lezers maken*. Tiel: Lannoo Campus.

- Mol., S.E. (2022). 'Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten: Meta-analyse van het verband tussen (voor)leeservaring en leesvaardigheid'. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Mol, S.E. & A.G. Bus (2011). "To read or not to read: A meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood". In: *Psychological Bulletin*, 137 (2), p. 267-296.
- Mullis, I.V.S., M. von Davier, P. Foy, B. Fishbein, K.A. Reynolds & E. Wry (2023). 'PIRLS 2021 International results in reading'. Boston College: TIMSS & PIRLS International Study Center. Online raadpleegbaar op: <https://pirls2021.org/results>.
- Smith, R., P. Snow, T. Serry & L. Hammond (2021). "The role of background knowledge in reading comprehension: A critical review". In: *Reading Psychology*, 42 (3), p. 214-240.
- Verhoeven, L. & C. Perfetti (2008). "Advances in text comprehension: Model, process and development". In: *Applied Cognitive Psychology*, 22, p. 293-301.